

משרד החינוך
הפיקוח על הוראת העברית

במאה ה-21 הלומד נדרש להתמודד עם כמויות גדולות של מידע הנמצאות במקורות מידע מגוונים, בערוצים שונים ובייצוגים שונים. זמינות המידע וכמותו מחייבות אותו להשתמש בצורה מושכלת במידע כדי להשיג את מטרותיו. אחד הכישורים הנדרשים להתמודדות עם המידע הוא מיזוג מידע.

מיזוג מידע
היבטים תאורטיים
ויישומיים למפתחים
ולמורים

כתיבה ועריכה

הלה אתקין

ד"ר עליזה עמיר

2016

מיזוג מידע

מבוא

שלב א – לשם מה יש צורך במיזוג מידע, ומה ההבדל בין סיכום של מקור אחד לבין מיזוג של מספר מקורות?

משימה 1 – ענו על שלוש השאלות שלפניכם.

- א. לשם מה יש צורך במיזוג מידע?
- ב. באילו הקשרים בתחום הדעת שלכם התלמידים נדרשים למזג מידע?
- ג. אילו סוגים של מיזוג מידע רווחים בשיח הלימודי?
- ד. אילו קשיים צפויים לתלמיד בשעה שהוא נדרש למזג בין טקסטים ממקורות שונים?

למפתחים ולמורים:

כל מפתח יחשוב על הדרך הנוחה לו ביותר שבאמצעותה הלומדים ישיבו על השאלות, למשל באמצעות קבוצות דיון, פורום, שאלונים. פעילות זו היא פעילות מטרימה לנושא. מטרתה – להכיר בחשיבות המיזוג ויצירת רלוונטיות לעולמו המקצועי של הלומד מתוך תפיסה שבלי הכרה בחשיבות המיומנות וברלוונטיות לתחום הדעת, לא תתקיים עבור הלומד למידה בעלת משמעות.

לנוחות המפתחים והמורים מובא כאן מידע על חלק משאלות א – ד.

משימה 2

- א. כתבו שתי נקודות דמיון ושתי נקודות שוני בין סיכום של מקור אחד לבין מיזוג של כמה מקורות

למפתחים ולמורים

גם סיכום של מקור אחד וגם מיזוג מידע ממקורות שונים מאגדים מידע על מנת להדגיש נקודות חשובות (כפוף לדרישות המטלה ולמטרות הכתיבה). שניהם מצריכים שימוש בדרכי מסירה שונות, והם נחשבים לפעולות מסדר חשיבה גבוה. עם זאת, המיזוג הוא פעולה מורכבת יותר. בסיכום של מקור אחד נדרשת התייחסות למקור מידע אחד בלבד (מאמר, פרק, מסמך), וכל מקור נשאר מובחן. במיזוג של מספר מקורות הכותב נדרש לאתר נקודות דמיון ושוני, לזהות את היחסים בין הטקסטים ובהמשך להבנות את המידע לטקסט אחד לכיד ומגובש. יתרה מזאת, המיזוג מחייב אזכור של מקורות המידע השונים כדי לדעת איזה מידע מיוחס למה ולמי.

מטרות המיזוג בשיח הלימודי

- למיזוג שמטרתו לשלב פיסות מידע, המופיעות במקורות שונים, מטרות שונות, כגון:
- סקירה תאורטית המהווה תשתית לחקר, והיא חלק מעבודת המחקר.
 - סקירה תאורטית המהווה תשתית להרצאה, לדיון וכיו"ב
 - כתיבת טיעון הנשענת על מקורות מידע שונים. מיזוג המידע במקרה זה משמש תשתית להנמקה איכותית יותר, המבוססת על הבאת ראיות הרלוונטיות לחיזוק עמדת הכותב. המידע יכול להשתלב עם המידע הקיים אצל הכותב ולחזק סוגיה שהכותב מתעניין בה. במקרים אחרים המידע החדש מאפשר להכיר היבט אחר, דרך חדשה של חשיבה או אפילו לעורר רעיון מקורי חדש. לצד המיזוג הכותבים מקשיבים לקול הפנימי שלהם, ומפיקים משמעות בעבורם. הם מחברים בין החדש לידוע, שואלים שאלות ובוחרים את המידע החשוב ביותר (Harvey & Goudvis, 2006).
 - סיכום של נושא מסוים המבוסס על מקורות מידע שונים, כגון סיכום על דמות, על אזור. במקרה כזה על הלומד לדעת מהם מאפייני נושא הסיכום. כך למשל, סיכום על דמות כולל מאפיינים שונים מסיכום על אזור גאוגרפי.
 - סיכום לקראת מבחן

שלב ב – הערכה ראשונית של מיזוג מיטבי – מה נחשב לטקסט מיטבי של מיזוג?

לפני שנכנסים לעובי הקורה, המשימה הבאה נועדה לבחון איזו מבין שתי הדוגמאות טובה יותר מבחינת איכות המיזוג.

המטלה לתלמידים הייתה: כתוב סיכום על פי שני המאמרים על המטרות של תעודות בית הספר. מטלה זו ניתנה לתלמידי כיתה י במסגרת בחינת הבגרות בלשון עברית בחורף תשע"ג מטלה מספר 5.

משימה 3

א. התבוננו בשתי דוגמאות של כתיבת סיכום הממזג מקורות מידע, והשיבו על השאלות שאחריהן.

למפתחים ולמורים: בשלב זה אין צורך לראות את הטקסטים המקוריים העומדים בבסיס המיזוג, מאחר שהמטרה היא לזהות על-פי תבחינים משותפים המופיעים בטבלה איזה טקסט עונה על הציפיות של סיכום ממזג.

דוגמה א

המאמרים מציינים את המטרה של הגליון, במאמר המרכזי טולן הכותב שהגליון הראשון נועד איצור דיאלוג בין ביה הספר לחברה, שבאמצעותו נאפשר בשורה העברית חופקה גדולה כהפוג היהודי. במאמר השני נמצא שחוק מן הגליון כיום מציע גמון מצב חברתי ודלטיג המטרה להרחיב את דיאלוג בין הגליון והקהל.

דוגמה ב

המטרה של הגליון ביה הספר היו שונות בהקופא שונות שני כותבים עסקו בנושא זה ראי, וקסטן שפירא. גם אוי (גשניח) וגם קסטן שפירא (2019) מציינים שהגליון שימשו כדי לפרט את הישגיו של הגליון בהיה הספר. מלבד המטרה כל אחד מהם מציע מטרה שונה של הגליון או במאמרו "הגדה ומסר" (גשניח) מצייין כי הגליון הראשון בהקופא הייתה נועדו הראשונה איצור דיאלוג בין ביה הספר לציבור, ולגוף את הציבור בקיומו של ביה הספר העברי. עוד מוסיף אוי, שהגדה העברית נועדה גם לפרט יהודים בחייל שהיו מחנונינים בנחשה בארץ-ישראל. מטרה נוספת המופיעה במאמר מגייחוסה להפיקדן של הגליון כמחבריה מסר גרובי- ערכי ומסר חינוכי. אלוהם אוי קסטן –שפירא טוענת שמטרה של הגליון היא להציג גמון מצב חברתי ודלטיג של הגליון, כמו כן הן יכולה להיות כדמונה דיאלוג משמחתי בין הוד והקהל.

השאלות

1. כדי לדעת איזו דוגמה מיטבית מומלץ להיעזר טבלה שלפניכם.

דוגמה ב	דוגמה א	
		שם המאמר, כותב המאמר, שנת הפרסום
		המטרות של התעודה המשותפות לשני הטקסטים
		המטרות של התעודות הייחודיות לכל אחד מן הטקסטים
		ייחוס הדברים למקורות המידע

למפתחים ולמורים :

- מומלץ לקחת דוגמאות למיזוג מידע מתחומי דעת הרלוונטיים ללומדים ולבחון את המיזוג על פי הטבלה או השאלות האלה :
- אילו מקורות מידע נדרש הכותב למזג?
 - האם אפשר לזהות את המידע המשותף למקורות המידע?
 - מה היחסים / הקשרים בין הטקסטים?

ב. עוצרים ומתבוננים

איזו דוגמה היטיבה למזג בין שני הטקסטים וענתה על דרישות המטלה?
בעקבות הפעילויות שבהן התנסיתם עד כה, כתבו שתי תובנות.

שלב ג – אילו פעילויות (מיומנויות ואסטרטגיות) תומכות ביצירתו של מיזוג?

משימה 4

מה נדרש מהלומדים כדי להפעיל את אסטרטגיית המיזוג? כלומר, אילו יכולות
כישורים/ מיומנויות צריך הלומד כדי לבצע מיזוג של טקסטים?

אתנחתא תאורטית

(על פי [מסמך](#) אסטרטגיות חשיבה מסדר גבוה, משרד החינוך עמ' 45-46)

- לדעת לקשר בין פרט מידע לבין המקור או המקום שבו הופיע (לדעת מי אמר מה).
- לזהות קשרים ויחסים בין פרטי המידע המופיעים במקורות השונים (לדוגמה קשרים של ניגוד, התאמה, סיבה ותוצאה, דעה ועובדה, עיקר וטפל ועוד).
- לזהות את מאפייני המקור (סוג המקור, המחבר, נקודת המבט, האמינות וכו') ולהתחשב בהם בהערכה ובפרשנות של המידע.
- לזהות את הקשרים בין מספר מקורות מידע. האם הם תומכים, מתנגדים או משלימים זה את זה?
- ליצור הכללות ומסקנות מתוך המידע בעזרת זיהוי הקשרים בין פרטי המידע ובין מקורות המידע.
- להכיר סכמות שעשויות לסייע בארגון ושילוב המידע ולהיעזר בהן האופן מפורש (למשל כתיבת טיעון).
- לדעת באיזו שיטת ארגון מידע להשתמש בהקשר הנדון על פי אופי המידע וסוג המטלה (טבלאות, תרשימי זרימה וכו')

וכל זאת עוד בטרם ארגנו את המידע לכלל טקסט כתוב.

יש צורך בהוראה מפורשת של מיזוג מידע הכוללת את עקרונות הסיכום: **השמטה, הכללה והבניה** מחודשת של הטקסט (Kintsch & van Dijk, 1978) כולל חשיפה של מבנים לשוניים מגוונים המאפיינים את המיזוג והיכרות עם דרכי מסירת **המידע ועם פועלי הבעה**. הפעולות שהקורא מבצע:

- **השמטה** – הקורא משמיט פיסות מידע שאינן רלוונטיות לדרישות המטלה ולמטרותיה
- **הכללה** – הקורא אוסף את פיסות המידע ויוצר הכללות, כגון ארגון פרטים בקבוצות או במסגרת מושגית אחת, נסחו היגד-על, רעיון מרכזי, מסקנה, טענה מרכזית, כוונת הכותב
- **הבניה** – ארגון המידע וייצוגו בדרכים שונות.

שלב ד – אילו אמצעים לשוניים חיוניים לכתובה של מיזוג בין טקסטים?

שימוש במילים מכלילות

- היכרות עם מבנים לשוניים המאפיינים השוואה תוך שימוש במילים המבטאות דמיון, **שוני והוספה**, (כגון כשם... כך גם, כפי ש..., במקביל ל; לעומת זאת, כנגד ה, בניגוד ל, אינו דומה ל..., ואילו, בניגוד לכך, מצד אחד...)

שימוש בפועלי הבעה מתאימים (כגון טוען, סוקר, משווה, מדגים, מתאר)

שימוש בדרכי מסירה שונות:

דיבור ישיר – לדוגמה, הכותב ציין/טען: "אין בסמכותי להכריע בנושא זה".

דיבור עקיף – לדוגמה, הכותב ציין/טען שאין בסמכותו להכריע בנושא זה.

הסגרים – לדוגמה, לדברי /לטענת הכותב, אין בסמכותו להכריע בנושא זה.

למפתחים ולמורים:

חשוב לציין כי אין ללמד את המבנים הלשוניים ואת המילים כרשימה. מומלץ לחשוף את הלומדים בהדרגה למגוון המבנים הלשוניים ולמילים המאפיינות אותם באמצעות התנסות רלוונטית ובדרך של הבניית ידע.

במונח **דרכי מסירה** הכוונה לדרכים שבאמצעותן מוסרים מידע. הדרכים שצוינו לעיל הן שלוש דרכים שכיחות. אין חובה להשתמש במונחים הלשוניים, אפשר להסתפק בדוגמאות שניתנו. מי שבכל זאת ירצה להעמיק, רצ"ב קישורים.

פועלי הבעה הכוונה לפעלים שבהם משתמשים הכותבים כדי למסור את המידע, כגון אמר, ציין, הזהיר, טען (דוגמאות נוספות מופיעות בנספח). אפשר ליצור קישור לנספח.

מומלץ לבקש מהלומדים להתבונן בטקסטים שהם כותבים ולבחון באילו דרכים הם השתמשו כדי למסור מידע, האם היה גיוון בדרכי המסירה.

משימה 5

לפניכם סיכום המשלב שלושה מקורות מידע בנושא התנהגותו של הנהג הישראלי. הסיכום נכתב על ידי תלמידה, והוא מובא כאן כלשונו. קראו את הטקסט והשיבו על השאלות שאחרי.

ציבור נהגי ישראל ניצב בפני סכנה ברורה ומיידית, בעת נהיגה בכבישי הארץ. במאמרו "דמנו הותר כחוק", מצביע אוריאל לין (1996) על הגורם האנושי בדמותם של נהגי המשאיות כגורם הראשוני לסכנה זו. לדבריו נהגי המשאיות מבצעים עבירות רבות תוך זלזול בוטה בערך חיי אדם וביסודות החוקים התעבורתיים, כגון עבירות כסטייה פתאומית מנתיבים, אי הישמעות לתמרורים ואי שמירת מרחק בטיחות. בדעה דומה מחזיק יעקוב גלנטי (1995) אשר במאמרו "בורחים מן המסוק", מפנה אצבע מאשימה אל עבר האופנוענים שלטענתו מתפרעים בכבישים ונוהגים במהירויות מופרזות. גלנטי מבסס את טענתו ע"י הבאת דוגמא מוחשית. במאמרו מתואר מקרה בו עבריין תנועה נקרא לעצור עקב נהיגה מופרזת אך ללא הועיל. הכותב מציין כי העבריין פרץ מחסום מאולתר תוך כדי פגיעת אחד השוטרים.

אך למרות האמור לעיל אין האשמה היחידה על ציבור הנהגים. לין (1996) סבור כי הקטל בכבישים הוא פועל יוצא של אוזלת היד מצד רשויות השיפוט החקיקה והביצוע. הכותב מציין: "הרשויות הנ"ל אינן פועלות באופן מספק למיגור התופעה", על כן הוא קורא לביאור המחדלים ולהעמדת האחראים הישירים לדין. גלנטי (1995) אף הוא מטיל אחריות על אוזלת היד של המשטרה. הכותב מאזכר שלוש שיטות התחמקות והטעייה, המשמשים את עבריין התנועה. בין היתר נעשה שימוש בבוץ המלכלך את לוחית הזיהוי, ובלכה המחזירה הבזק אור למצלמת המהירות ושורפת את סרט הצילום. גלנטי מוסיף ואומר כי השיטה הנפוצה ביותר היא הבריחה, אך בו בעת מציין כי המשטרה נמנעת ממרדפים על אף האופנועים שברשותה.

אולם לכל בעיה יש פיתרון. לין טוען כי יש להציב דרישות גבוהות של מיומנויות נהיגה ואימון, בקרב מבקשי רישיונות המשאית. יתרה מזאת, הכותב קורא לרשות השופטת להתאים את רמת הענישה לרמת הסכנה, תוך הפעלת סנקציות מנהלתיות שימנעו את זכות הנהיגה מעבריין תנועה. הצעות אכיפה נוספות נותן גלנטי במאמרו "בזמן אמיתי". הנ"ל מציין כי משטרת ישראל מפתחת שיטת אכיפה אלקטרונית, שבמסגרתה מתועד עבריין תנועה בעת ביצוע העבירה. ע"פ הכותב תוך יממה מעת ביצוע העבירה, נשלח אל העבריין דו"ח הכולל את צילום העבירה והזמנה לדין. גלנטי מוסיף ואומר כי אמצעי האכיפה הם אוטונומיים ובכוחם לתעד עבירות מהירות, אי שמירת רווח, נהיגה באור אדום ועקיפה

בפס לבן. במאמרו הנוסף "בורחים מן המסוק", מציין גלנטי (1995) אמצעי אכיפה פוטנציאלי בדמות אופנועים כבדים השייכים למשטרה. אך בו בעת מסתייג הכותב ואומר, כי המשטרה נמנעת מעשיית שימוש באחרון מטעמי בטיחות.

שמות המאמרים :

- לין אוריאל, (מעריב 1996). דמנו הותר כחוק
- גלנטי יעקוב, (מעריב 1996). בזמן אמתי
- גלנטי יעקוב, (מעריב 1995). בורחים גם מן המסוק

- א. בסיכום מופיעים פועלי הבעה שונים (לדוגמה, "טוען"). העתיקו מתוך הטקסט לפחות ארבעה פועלי הבעה שונים.
- ב. יש בטקסט דוגמה אחת לשימוש ב**דביבור ישיר**. העתיקו אותה מן הטקסט.
- ג. בסיכום יש פיסות מידע המוסכמות על הכותבים.
1. העתיקו שתי דוגמאות.
2. באילו ניסוחים השתמשו בטקסט לציון המידע המוסכם/ המשותף?
- ד. מדוע כמעט בכל פעם שמוזכר שמו של גלנטי מופיעה השנה בסוגריים?

למפתחים ולמורים

שאלות אלה מחדדות ללומדים, בין היתר, את אפשרויות הניסוח העומדות לרשות הכותבים. תשובות על שאלות א – ד משימה 5

- א. פועלי הבעה: מצביע, מחזיק בדעה, מפנה אצבע מאשימה, מבסס, מציין, סבור, מטיל אחריות, טוען. (אפשר לעשות בין פועלי הבעה ניטרליים לבין פועלי הבעה מעריכים. הרחבה בעניין זה, ראו מאמר של רוזנר, תש"ס, ראו נספח)
- ב. דוגמה לשימוש בדביבור ישיר: הכותב מציין: "הרשויות הנ"ל אינן פועלות באופן מספק למיגור התופעה" (פסקה 2)

ג. 1. פיסות מידע מוסכמות:

בדעה דומה מחזיק יעקוב גלנטי (1995) אשר במאמרו "בורחים מן המסוק", מפנה אצבע מאשימה אל עבר האופנוענים שלטענתו מתפרעים בכבישים ונוהגים במהירויות מופרזות (פסקה 1)

גלנטי (1995) אף הוא מטיל אחריות על אוזלת היד של המשטרה (פסקה 2)

ג. 2. בדעה דומה מחזיק; אף הוא מטיל

(יש דרכים שונות לבטא מידע מוסכם על הכותבים השונים, אפשר לבקש מהלומדים להציע חלופות נוספות)

ד. גלנטי כתב שני מאמרים, ולכן היה צורך לציין בכל פעם את השנה של המאמר של הרלוונטי.

מומלץ לקחת טקסטים של לומדים ולבחון באילו אמצעים לשוניים השתמשו בטקסטים שהם כתבו.

עוצרים ומתבוננים

בעקבות הפעילויות שבהן התנסיתם עד כה, כתבו שתי תובנות.

שלב ה – מתנסים במטלות שונות המשלבות מיזוג מידע

משימה 6

לפניכם שני טקסטים. כעת תתנסו בשתי מטלות כתיבה שונות המבוססות על אותם הטקסטים.

מטלה 1 – סיכום ממזג

כתבו סיכום המתבסס על המידע הנמצא בשני המאמרים בנושא הכעס. בסיכומכם הציגו את הבעיה, את הסיבות ואת דרכי הפתרון שמציע כל אחד מן הכותבים.

המלצות למטלה 1

קראו את הטקסטים וכתבו סיכום המשלב בין שני הטקסטים. תוכלו להיעזר בטבלה

המופיעה במשימה 3 ובעקרונות האלה:

- השמיטו משני הטקסטים את פיסות המידע שאינן עוסקות בבעיה, בגורמים ובדרכי פתרון (מומלץ להיעזר בטבלה לארגון המידע).
- נסחו בהכללה את המידע המשותף לשני הטקסטים על פי הקטגוריות שנדרשו במטלה.
- זהו משני הטקסטים את המידע הרלוונטי שאינו משותף לשני הטקסטים.
- הקפידו על ייחוס פריטי המידע לכותבים המופיעים בטקסטים שבבסיס המיזוג.
- ארגנו את המידע כטקסט העומד בפני עצמו, כך שקורא שלא קרא את המקור, יוכל להבין את התוכן הנדרש במטלה.

מטלה 2 – כתיבת טיעון בזיקה לטקסטים

מדי יום אנו עדים לתופעת האלימות בחברה הישראלית. יש סיבות רבות הגורמות לאלימות, אך יש מאפיין קבוע הנמצא בבסיס כל האירועים והוא **הכעס**. הביעו את עמדתכם על מאפיין זה, על גורמיו והציעו דרכים להתמודדות עם הכעס.

המלצות למטלה 2

- הביעו את עמדתכם על הנושא ונמקו אותה.
- הביאו נימוקים, הוכחות, הסתייגויות משני הטקסטים המצורפים.
- הקפידו לייחס את המידע לכותבים/דוברים המופיעים בטקסטים (היעזרו בדרכי מסירה מגוונות ובפועלי הבעה מתאימים).
- לשילוב מידע מן הטקסטים כדאי להיעזר ב**מסמך** אסטרטגיות חשיבה מסדר גבוה, משרד החינוך (עמ' 45-46) ובהמלצות המופיעות במטלה 1.

האם אתם מרבים לכעוס על בן הזוג, על הילדים, על ההורים? תחושת הכעס עלולה להיות ממכרת, היא מעניקה תחושה של שליטה וכוח, אבל היא גם גורמת לכאב והופכת את היחסים הבין-אישיים לבלתי אפשריים. אז איך מפסיקים לכעוס?

כולנו מכירים אנשים ש"כל הזמן כועסים". בדרך כלל אנחנו אומרים על אנשים כאלה: "הוא כועס נורא מהר, אבל גם נרגע מהר". יש מי שכועס בקלות על בן הזוג, על הילדים, על החברים או על ההורים. כעס כזה הוא סוג של התמכרות.

הכעס הפך למגפה בעולם היחסים הבין-אישיים של היום. אין אפשרות שכעס פנימי כזה שהולך אתנו לאורך זמן, לעתים שנים, לא ישפיע על היחסים האישיים שאנחנו מנהלים: יחסים בין חברים, יחסים עם הילדים שלנו, עם המשפחה המורחבת וגם עם אנשים במעגלים רחוקים יותר. לעתים, מקורו של כעס, שאדם נושא בתוכו מהעבר הרחוק, קשור לדמויות המשמעותיות שטיפלו בו בילדותו, או שהיו צריכות לטפל בו ולא עשו זאת. הכעס הזה אצור בתוך נפשנו, וכל עוד לא נפתור אותו, לא נוכל להגיע אל המנוחה והנחלה.

כעס מעניק תחושה כוזבת של כוח ועוצמה. כאשר אני כועס לעתים קרובות, כאשר אנשים מזהים אותי כאדם כעסן, אני בעצם זקוק לתחושה הזמנית של כוח, לתחושה שאני מתחזק. כאשר אני כועס מאוד, אני מרגיש כי לעתים קרובות אני צודק, וכל היתר טועים.

אחרי שהכעס עובר ותוצאותיו ניכרות בשטח (אנשים נזהרים בסביבתי, מפתחים פחד בראותם אותי, מעדיפים לא לשתף אותי בדברים שיש סיכוי שיכעיסו אותי וכו') האדם הכועס מרגיש בדרך כלל חלש ומרוקן, וזה כמובן בניגוד לתחושת השליטה והכוח שהיו לו. לעתים קרובות יש גם חרטה על מילים שנאמרו או על התנהגות בלא כוונה מראש ובלא תכנון.

כדי להצליח לפתור את ההתמכרות לכעס, צריך קודם כול להיות מודעים אליו. שימו לב אם אומרים לכם שאתם מרבים לכעוס, או שהכעס שלכם מוגזם. אם כן, בדקו מה הכעס משרת בעבורכם.

כדי להשתחרר מהכעס, חשוב להבין שהרווחה הבסיסית של כל אחד מאתנו נמצאת ביכולת לתת ולקבל אהבה ותמיכה, לחלוק ולשתף, להילחם ולשמוח עם אחרים. ככל שנרבה לעשות זאת כך חיינו יהיו יותר בריאים וממומשים.

כעס-מותר. אלימות-לא! / אריאלה מלצר

אוחזר 25.4.14 <http://www.reut4u.co.il/maamarkaas.htm>

מי מאתנו לא מרגיש מדי פעם כעס על בת/בן הזוג, ילדיו, הוריו, חבריו לעבודה, הבוס או על מי שתפס לו את התור בקולנוע? כעס הוא רגש אנושי, טבעי ולגיטימי הדומה לשאר הרגשות שאנו חשים. השאלה היא כיצד אנו מבטאים אותו או יותר נכון את הרגש שעומד מאחורי הכעס. שכן הכעס הוא רגש משני המסווה רגש אחר שמזין אותו כמו אכזבה, תסכול, קנאה, בושה, פגיעה, עלבון, דחייה, השפלה, נחיתות, חוסר אונים ועוד.

הכעס יכול להתבטא ברצף התנהגויות. גילויי התוקפנות יכולים להיות עיונות ואיבה, שתלטנות, הטחת עלבונות, השפלת הזולת, איומים והפחדות, מריבות, קללות ועד לאלימות פיזית. כעס אינו פותר דבר, משיג מעט ומשמש רק כאמצעי לשחרור רגעי של אותם רגשות קשים ומכאיבים.

כעס יכול גם להיות אילם. זה קורה במיוחד אצל אנשים שאינם מעזים לבטא את כעסם. במקרים כאלה הכעס הרסני לא פחות מן הכעס המתפרץ. ישנם אנשים שהכעס מפחיד ומשתק אותם. במקרים אלה

הכעס יכול להתפרש כדחייה, כאבדן האהבה, ואף איום על הקשר. כתוצאה מכך, אנשים אלה ישתדלו להימנע ממצבי כעס, הן של עצמם הן של אחרים. כדי להימנע מהכעס של הזולת, הם ישתדלו לרצות אותו ולהיות "בסדר", תוך שהם מבטלים את רגשותיהם, רצונותיהם וצרכיהם. ברור שגם דרך זו אינה יעילה כיוון שהיא מחלישה את האדם, גורמת לו לחוסר ביטחון, לחוסר ערך עצמי ואף לדיכאון.

מן העבר השני, ישנם אלה הממהרים להתפרץ ולאבד שליטה על כעסיהם. בדרך כלל אלה אנשים החיים עם עקרונות וחשיבה נוקשה שהדברים "חייבים", "צריכים", "מוכרחים" להתנהל בדרך שלהם ומתקשים לקבל את השונות של האחרים. חשיבה זו היא תוצר של החוויות, החינוך והיחס שהאדם קיבל בעבר. אנשים אלה זקוקים לשליטה מוחלטת, אחרת הם מרגישים נשלטים ורגשות קשים שהם בלתי נסבלים עבורם. כשהדברים אינם מתנהלים בדיוק על פי ציפיותיהם, מתעורר בהם הכעס כי הם מתקשים להתמודד באופן יעיל עם האכזבה והתסכול שלהם. הם מגיבים באופן מהיר, נוקשה ואוטומטי ורואים רק פירוש אחד לאירועים בחייהם. כתוצאה מכך, הם נתקלים, לרוב, בקשיים ביחסים הבין-אישיים שלהם עם קרוביהם והסובבים אותם.

כאן המקום להזכיר את דבריו של הפילוסוף היווני אפיקטטוס שאמר: **"לא האירועים הם אלה הגורמים לנו להרגשה הרעה אלא הפירוש שאנו נותנים לאירועים אלה"**. חשוב לזכור כי המציאות מורכבת מאנשים שונים מאתנו, ממצבים משתנים, ממציאות שיש בה גם מתחים, לחצים, אכזבות ותסכולים. לכן אנו יכולים לטעות בפרשנות שלנו את האירועים. כדי להימנע מטעויות אלה, עלינו לבדוק, לשאול ולהבין את רצונותיו ואת צרכיו של הזולת ולבטא בצורה ישירה וגלויה את אלה שלנו. יכולתו של האדם לשינוי טמונה לא בשינוי ההיסטוריה והעבר, שהוא בלתי אפשרי, אלא בכך שיכיר את המקומות בעולמו הפנימי, המביאים אותו לנוקשות ולהתפרצות, ובשלב שני להגביר את יכולתו לחשיבה גמישה, שתאפשר לו פרשנות מגוונת ומורכבת יותר לאירועים בחייו, לראות את החיים בגוונים שונים ולא בשחור-לבן. מי שרגיל להתפרץ בכעס, לא חייב לחיות כך, הרי לא פעם אחרי ההתפרצות מגיעים רגשות אשמה, חרטה וצער.

השינוי אפשרי תוך עבודה במישור הקוגניטיבי/התנהגותי, מיתוסים, אמונות, ערכים ועמדות, במישור הרגשי וכן באמצעות למידה של דרכים וטכניקות לשליטה בכעסים, מיומנויות תקשורת ואסרטיביות, ניהול משא ומתן ודרכים לפתרון בעיות וקונפליקטים. אם נלמד להתמודד עם כעסינו, נחיה באווירה נעימה יותר ובחברה בריאה יותר.

שלב ו – מה הם כלי הבקרה המאפשרים לבחון את איכות המיזוג?

- מומלץ להיעזר בכלי הערכה המציגים מרכיבים מרכזיים לבקרת איכות המיזוג.

מרכיבים מרכזיים להערכתו של מיזוג מידע

- השמטה – הפחתת מידע שאנו חיוני למטרת המיזוג
- הכללה – ניסוח מכליל של מידע משותף מהטקסטים השונים והימנעות מחזרה על אותם רעיונות מפי כותבים שונים
- הבניה – בנייה מחודשת של הטקסט עלפי מטרות המיזוג
- שמירה על מהימנות למקורות המידע
- הימנעות מהעתקה גורפת של חלקים גדולים ממקורות המידע השונים
- אזכור מקורות המידע בגוף הטקסט
- שימוש בדרכי מסירה שונות, כגון דיבור ישיר, דיבור עקיף והסגרים
- שימוש מדויק בפועלי הבעה
- רישום ביבליוגרפי עלפי המוסכמות האקדמיות

הערות כלליות

- אפשר לארגן את הרכיבים הללו לקטגוריות שונות, כגון: תוכן המידע: תמציתיות, דיוק, עודפות; ארגון המידע: עצמאות הטקסט, אופן עיבוד המידע, לכידות וקישוריות; אזכור מקורות המידע ודרכי מסירה; מבע ותקינות.
- אפשר לבחון את המרכיבים הללו ואחרים על פי סולם הערכה הכולל ארבע רמות) כגון: בכלל לא..... במידה רבה מאוד).
- אפשר לנסח את המרכיבים הללו בצורה של שאלות.
- לדוגמה: האם/ באיזו מידה השמיט הכותב את המידע החיוני למטרת המיזוג.
- בעת ההוראה אפשר לבחור בכל פעם כמה רכיבים ולהתמקד בהם.
-

משימה 7

העריכו את איכות הטקסטים שכתבתם במשימה 6 על פי המרכיבים המרכזיים להערכתו של מיזוג מידע.

עוצרים ומתבוננים

בעקבות המטלות, מה היה קל? מה היה קשה? מה למדת על עצמך כמורה / כתלמיד?

למפתחים ולמורים: משימה מסכמת

כמטלה מסכמת אפשר לתת חלק ממשימה 6 או לבנות מטלה הקשורה לתחומי הדעת של הלומדים כדוגמת משימה 6. מומלץ להוסיף שאלות המתייחסות להיבטים מטה-קוגניטיביים.

יועד, צ' ואחי' (2009). אסטרטגיות חשיבה מסדר גבוה: מסמך מנחה למתכנני תכניות לימודים ארציות ומקומיות ולמפתחי חומרי למידה. משרד החינוך, המזכירות הפדגוגית, האגף לתכנון ולפיתוח תכניות לימודים.
 פרילוק, נ' וחרוב, ס' (תשס"א). לעבד טקסט (בלי לאבדו) על מלאכת הסיכום, איגרת מידע, מ"ח, משרד החינוך: האגף לתכניות לימודים.
 רוזנר, ר' (תש"ס). השימוש בפועלי הבעה בסיכום לסוגיו, איגרת מידע, מ"ז, משרד החינוך: האגף לתכניות לימודים, 42-58.
 גדיש, ר' (תשנ"ז). דברים ככתבם – המאמר העיוני, דרכי קריאה וכתובה לחטיבה העליונה. משרד החינוך: האגף לתכנון ופיתוח תכניות לימודים.

Barzilai, S. & Zohar, A. (2012). Epistemic Thinking in Action: Evaluating and Integrating Online Sources. *Cognition and Instruction*, 30(1), 39–85.

Harvey, S. & Goudvis, A. (2000). *Strategies that work: Teaching comprehension to enhance understanding*. Portland, ME: Stenhouse

Kintsch, W. & van Dijk, T.A., (1978). Toward a model of text comprehension and production. *Psychological review*, 85 (5), 363-394.

Martinez, I., Mateos, M., Martin, E & Rijlaarsdam, G. (2013). Learning history by composing synthesis texts: Effects of an instructional model on learning, reading and writing processes, and text quality . *Journal of Writing Research*, 7(2), 275-302.

Salomon, G., & Perkins, D.N. (1996). Learning in wonderland: What computers really offer education? In S. Kerr (Ed.). *Technology and the future of education*. (pp. 111-130). NSSE Yearbook. Chicago: University of Chicago Press.

Segev-Miller, R. (2007). Cognitive processes in discourse synthesis: The case of intertextual processing strategies. In Rijlaarsdam, G. (Series Ed.) and M. Torrance, L. van Waes & D. Galbraith (Volume Eds.), *Writing and Cognition: Research and Applications* (Studies in Writing, Vol. 20, pp. 231–250). Amsterdam: Elsevier.

Spivey, N. N. (1997). *The constructivist metaphor: Reading, writing, and the making of meaning*. San Diego, CA: Academic Press.

פועלי הבעה מהם?

מתוך רוזנר (תש"ס)

פועלי הבעה הם פעלים (או שמות פועל, או שמות פעולה) שמשתמשים בהם במסירה של דברים. המאפיין פעלים כאלה, כגון 'מסר', 'דיווח', 'ציין', 'טען', שניתן להמירם בפועל הניטרלי 'אמר'. ואמנם יש המכנים "פועלי הבעה" במונח **פועלי אמירה**.

דוגמאות לפועלי הבעה

● אובייקטיבי / ניטרלי:

דיון – עוסק ב-, דן, מנתח

תיאור – מתאר, סוקר

סיפור – מספר

דיווח – מדווח, מוסר, מציין

פירוט – מפרט, מונה, ממין

הדגמה – מדגים, ממחיש

פירוש – מבאר, מפרש, מסביר, מבהיר, מגדיר, מאיר את, עומד על משמעות

בירור ובדיקה – שואל, מברר, בודק, חוקר, חושף

סיבות ותוצאות – מסביר, מנמק, מנתח, עומד על המניעים ל, מוכיח, מסיק

השוואה – משווה, מעמיד זה מול זה...

דמיון – מדמה את- ל- / מקביל את- ל- / מעמת בין- ובין-

שוני – מבדיל בין- לבין- / מבחין בין- ל- / מנגד בין- ובין-

הדגשה – מתמקד ב, מצביע על, מבליט את, מדגיש, עומד על, מטעים ש

אומדן – מעריך, משער, אומד, סבור (מנבא), צופה, חוזה

תהליך – עוקב, מתחקה אחר

קישור – מקשר, משייך, יוצר זיקה בין- לבין-, קושר בין- ל-, רומז ל

התייחסות למקורות – מתבסס על, שואב מן, מצטט את, מסתמך על, מתייחס לדברי, מגיב על דברי, "נתלה באילן גדול"....

סיכום – מסכם ב, חותם ב

● סובייקטיבי / נוקט עמדה

טענה – טוען, גורס, קובע, סבור

עימות – מתעמת עם, מתווכח עם, מתפלמס עם, יוצא נגד, מוכיח את- על- (מלשון תוכחה), תוקף את, מבטל את דברי, דוחה את עמדת-, חולק על, מתנגד ל

הסתייגות/ספק – תמה, מביע תמיהה על, מתפלא, מטיל ספק ב, מסתייג מן,

ביקורת – מבקר את, מותח ביקורת על
שלילית – מוקיע את, לועג ל, בז ל, מגנה את
חיובית – מביע הערכה ל, משבח, מהלל, מברך על, מתפעל מן, מתפעם
תלונה – מתלונן על, מתאונן, מוחה על, קובל
הצדקה ותמיכה – תומך ב, מתייצב לימין, מצדד, מגלה אהדה ל, מצדיק, מביע שביעות רצון מן, מחזק
הזהרה/איום – מזהיר, מתריע, מאיים, מביע חשש מן
תנאי – מתנה, מסייג
הצהרה – מצהיר, מכריז
תקווה – מקווה, שואף, מצפה ל, מייחל ל
בקשה/פנייה – מבקש, פונה, קורא ל, מפציר ב, דורש, תובע
הדרכה/המלצה – מדריך, מייעץ, ממליץ, מנחה, מורה, מציע
עידוד – מבטיח, מעודד, מנחם, מרגיע